

VALTAKUNNALLISET TEEMAT EU-OHJELMAKAUDELLE 2021-2027

Valtakunnallinen teema	Erityistavoite 2.2. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja katastrofivalmiuden ja -palautuvuuden edistäminen (ET 2.4.) Ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja hillintätoimet
Välittävän toimielimen yhteyshenkilö(t)	Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus: Paula Alho, paula.alho@ely-keskus.fi , 0295 037 284
Koordinaatiohankkeen yhteyshenkilö(t)	[Nimi, sähköpostiosoite, puh.nro]
Ministeriön/ministeriöiden vastuuhenkilö(t)	Ympäristöministeriö: Eeva Alho, eeva.alho@gov.fi , 0295 250 011 Ulla Äänismaa, ulla.aanismaa@gov.fi , 0295 250 428
Toteutusaika	1.11.2021-31.12.2027
Rahoituskehysarvio, julkinen rahoitus (EU+valtio+kunta ja muu julkinen rahoitus)	4,0 milj. euroa

1) Yhteys EU:n strategioihin, Suomen saamiin maakohtaisiin suosituksiin sekä kansallisiin strategioihin ja elpymis- ja palautumissuunnitelmaan

Euroopan vihreän kehityksen ohjelman mukaan EU tavoittelee hiilineutraaliutta vuoteen 2050 mennessä. Ohjelmassa todetaan, että toimia ilmastokestävyyden varmistamiseksi, sietokyvyn kasvattamiseksi sekä ilmastonmuutoksen vaikutusten estämiseksi ja niihin valmistautumiseksi on ehdottomasti tehostettava.

Osana vihreän kehityksen ohjelmaa Euroopan komissio julkaisi helmikuussa 2021 uuden ilmastonmuutokseen sopeutumisstrategian 'Ilmastokestävä Eurooppa'. Strategia vahvistaa ilmastonmuutoksen vaikutuksiin varautumista ja niihin sopeutumista osana ilmastokestävän ja hiili-neutraalin Euroopan rakentamista vuoteen 2050 mennessä. Strategia sisältää neljä tavoitetta:

1. Älykkäämpää sopeutumista: tietämyksen lisääminen ja epävarmuuden hallinta,
2. Systemaattisempi sopeutuminen: politiikan kehittäminen kaikilla tasoilla ja aloilla,
3. Nopeampaa sopeutumista kautta linjan,
4. Kansainvälisen ilmastokestävyyden edistäminen.

Osana vihreän kehityksen ohjelmaa neuvosto ja Euroopan parlamentti hyväksyivät kesäkuussa 2021 asetuksen eurooppalaisesta ilmastolaista, jolla asetetaan oikeudellisesti sitova velvoite vähentää EU:n nettokasvihuonekaasupäästöjä vähintään 55 prosentilla vuoden 1990 tasosta vuoteen 2030 mennessä sekä saavuttaa ilmastoneutraalius EU-tasolla vuoteen 2050 mennessä. Ilmastolaki asettaa sitovat tavoitteet ja velvoitteet EU-tasolla myös ilmastonmuutokseen sopeutumisen osalta. Eurooppalainen ilmastolaki velvoittaa jäsenmaat laatimaan, toimeenpanemaan ja seuraamaan kattavia sopeutumispolitiikkoja. Lisäksi laki edellyttää jäsenmailta EU:n sopeutumisstrategian toimeenpanoa kansallisen sopeutumispolitiikan kautta.

Suomen saamissa komission maakohtaisissa suosituksissa kannustetaan toteuttamaan toimia, joilla investointeja keskitetään vihreään siirtymään ja digitaaliseen muutokseen. Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja hillintään liittyvät innovaatiot voivat olla Suomelle myös globaali kilpailukykytekijä. Suomen saamissa suosituksissa edellytettiin myös sopeutumista koskevan tavoitteen ja toimien sisällyttämistä rakennerahasto-ohjelmaan.

Suomen Kansallinen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelma 2022 hyväksyttiin vuonna 2014. Suunnitelman päämääränä on, että suomalaisella yhteiskunnalla on kyky hallita ilmastonmuutokseen liittyvät riskit ja sopeutua ilmastossa tapahtuviin muutoksiin. Toimenpiteisiin

sisältyy muun muassa alueellisten ja paikallisten sopeutumistarkastelujen laatimisen edistämistä ja ilmatoriskien arvioinnin ja hallinnan parantamista. Suunnitelman toimeenpanoa eri hallinnonaloilla tarkentavat hallinnonalakohtaiset sopeutumisen suunnitelmat ja toimintaohjelmat. Seuraava, vuoteen 2030 ulottuvan, kansallisen sopeutumissuunnitelman valmistelu käynnistyi syksyllä 2021 maa- ja metsätalousministeriön johdolla. Sopeutumissuunnitelma annetaan eduskunnalle selontekona vuoden 2022 lopulla.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan sisältyy kunnianhimoinen tavoite saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää kokonaistaloudellisen toimintamallin mukaista kattavaa politiikka- ja toimenpidekokonaisuutta, ja hiilineutraalisuus/vähähiilisyys on laajasti integroitu koko hallitusohjelmaan. Hallitus julkisti helmikuussa 2020 ilmastokokouksessaan tiekartan ”Reilulla siirtymällä kohti hiilineutraalia Suomea”, joka määrittelee ilmastotoimien valmistelun aikataulun ja tavoitteet sekä linjaa uusista hiilineutraaliutta tukevista toimista. Komission 55-valmiuspaketin ehdotukset tukevat Suomen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista.

Ilmastolain uudistaminen on parhaillaan käynnissä hallitusohjelman mukaisesti. Ilmastolain ohjausvaikutusta vahvistetaan nykyisestä vuoden 2035 kansallisen hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiseksi. Samalla vahvistetaan kansallisen sopeutumispolitiikan tavoitteita ja kattavuutta erityisesti poikkihallinnollisten ja alueellisten tarkastelujen kautta. Hallituksen esityksen uudistetuksi ilmastolaiksi on määrä valmistua vuoden 2022 alussa.

Paraikaa on valmisteilla sekä keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman (KAISU) että ilmasto- ja energiastrategian uudistaminen. Ilmasto- ja energiastrategia sisältää toimia, joilla tavoitellaan erityisesti energiasektorin kestävyttä ja toimintavarmuutta muuttuvassa ilmastossa. Myös KAISU:n toimenpiteillä voi olla välillisiä vaikutuksia ilmastomuutokseen sopeutumiseen.

Ilmastomuutokseen liittyviä hankkeita rahoitetaan ajalla 2021–2023 myös EU:n elpymisvälineestä (Recovery and Resilience Facility, RRF). Valtakunnallisesta teemasta ei voida rahoittaa samoja hankkeita, mutta teeman on tarkoitus tukea osaltaan RRF-kokonaisuuteen sisältyviä ilmastotavoitteita ja toimenpiteitä.

2) Lisäarvo kansalliseen toimintaan ja yhteistyö alueellisen rakennerahastotoiminnan kanssa

Valtakunnallisella toiminnalla haetaan laajempia maakuntarajat ylittäviä skaalautuvia demonstraatiohankkeita, joissa tunnistetaan kokeilukulttuuri ja uusien toimintamallien esiin tuominen. Valtakunnallisessa toiminnassa huomioidaan alueellinen toiminta ja siihen tehdyt panostukset.

3) Toiminnan kohderyhmät

Yritykset, kunnat ja kuntayhtymät, alueelliset toimijat, tutkimuslaitokset, kehitysyhtiöt, järjestöt ja yhdistykset

4) Toiminnan konkreettinen sisältö ja mahdolliset alateemat; mitä toiminnalla tavoitellaan ja millaisia muutoksia nykytilanteeseen odotetaan

Toiminnan tavoitteena on kehittää ja toteuttaa ilmastomuutoksen vaikutuksiin ja seurauksiin liittyviä varautumis- ja sopeutumistoimia läpileikkaavana teemana kuluttajien ja yhteisöjen ilmastomuutokseen sopeutumisen tukeminen. Toiminnalla vahvistetaan alue- ja paikallistason toimijoiden sekä elinkeinojen ja yhdyskuntien kykyä varautua muuttuvan ilmaston vaikutuk-

siin. EAKR-ohjelma-asiakirjaan on sisällytetty tämän erityistavoitteen alle myös ilmastomuutoksen hillintään liittyviä tukitoimikoodeja, mm. vähähiiliseen talouteen, ympäristöystävälliseen tuotantoprosessiin ja resurssitehokkuuteen liittyen.

Hankkeissa tulee varmistaa DNSH-periaatteen toteutuminen. Hankkeiden tulee mahdollisuuksien mukaan vahvistaa ilmastotyön kokonaisuuden synergioita. Synergiat voivat liittyä esimerkiksi yhdyskuntarakenteen ilmastokestävyyteen, ilmastokestävään ruokajärjestelmään, luontopohjaisiin ratkaisuihin, kulttuuri- ja rakennusperinnön suojeluun tai huoltovarmuuden edistämiseen hajautetuilla energiaratkaisuilla.

Hankkeet voivat liittyä esimerkiksi seuraaviin teeman osa-alueisiin:

- Ilmastomuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen kytkeytyvät valtakunnalliset kokeilu- ja kulttuuriin ja uusien toimintamallien levittämiseen perustuvat hankkeet, mukaan lukien luontopohjaiset ratkaisut
- Hankkeet, joissa kehitetään ja skaalataan innovatiivisia menetelmiä, teknologioita luontopohjaisia ratkaisuja tai hyviksi havaittuja toimintamalleja ja edistetään niiden laajaa käyttöönottoa ilmastomuutokseen sopeutumiseksi, äärimmäisiin sää- ja vesioloihin varautumiseksi ja ilmastoriskien hallitsemiseksi
- Yhdyskuntarakenteen kokonaisvaltaisen ilmastokestävyyden edistäminen sopeutumisen toimilla esimerkiksi hulevedet ja viherrakenne huomioiden.
- Kehitetään työvälineitä alueellisille ja paikallisille toimijoille ilmastomuutokseen sopeutumiseen ja riskienhallintaan liittyvien suunnittelukäytäntöjen ja -prosessien vahvistamiseksi sekä ilmastoriskien ja niiden vaikutusten ennakointiin ja hallintaan
- Ilmastomuutokseen sopeutumisen keinoihin, luontopohjaisiin ratkaisuihin ja rahoitusmahdollisuuksiin liittyvä valtakunnallinen ohjaus- ja neuvontatoiminta, sekä tuki ilmastotyön (sopeutuminen ja hillintä) organisoitumiseen ja resursointiin, ml. ilmastotiekarttojen valmistelu, tukiverkostot ja strateginen ja viestinnällinen tuki toimeenpanolle
- Tuetaan alueiden ja kuntien ilmastomuutokseen sopeutumista edistävien strategioiden laatimiseen liittyvien hyvien käytäntöjen tunnistamista ja levittämistä.

5) **Yhteistyö, kumppanuudet, yhteiskehittäminen; mitä toimijoita mukana suunnittelussa ja toteutuksessa, missä rooleissa; millä tavoin osallistettu kohderyhmää**

Haettavien hankkeiden tulee lähtökohtaisesti olla useampien toimijoiden yhteistyöhankkeita sekä useamman maakunnan alueella toteutettavia. Jo suunnitteluvaiheessa tulee huomioida yhteiskehittäminen sekä kohderyhmät.

Ympäristöministeriön vastuulla oleville energiatehokkuus-, ilmastomuutos- ja kiertotalousteemoille perustetaan yksi yhteinen koordinaatiohanke, jonka tehtävänä on vahvistaa toiminnan vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta fasilitoimalla kunkin teeman hankkeiden keskinäistä ja teemojen välistä yhteistyötä sekä aktivoita ja verkottaa hakijoita. Koordinaatiohankkeen tarkoitus on myös koota yhteen samassa teemassa toimivat valtakunnalliset ja alueelliset rakennerahastohankkeet ja muut keskeiset hankkeet. Hanke vastaa laajasta sisäisestä ja ulkoisesta valtakunnallisen toiminnan tiedottamisesta ja viestinnästä sekä teemaa koskevien parhaiden käytäntöjen kokoamisesta ja levittämisestä.

6) **Tulosten mittaaminen ja käytettävät indikaattorit**

Tulokset mitataan ja indikaattoritiedot toimitetaan välittävän viranomaisen ohjeistuksen mukaisesti noudattaen kansallista rakennerahasto-ohjelmaa ja sen vaatimuksia tulosten ja indikaattoreiden mittaamisesta ja toimittamisesta, erityistavoitteen: Ilmastomuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja katastrofivalmiuden ja -palautuvuuden edistäminen (ET 2.4) mukaisesti.

Valtakunnallisesta teemasta rahoitettaville hankkeille voidaan lisäksi määrittää oma teemakohtainen tulosten mittaamisen ja seurannan toimintatapa (esim. erillisselvitys).

7) Toiminnan jatkuminen teemaan kuuluvien hankkeiden päättymisen jälkeen

Hakija esittää jo hakemusvaiheessa suunnitelman hankkeen toteutuksesta ja sen jatkumisesta hankkeen päättymisen jälkeen. Välittävä viranomainen arvioi osaltaan hankkeen menettelyjä päättymisen jälkeen.

Tavoitteena on, että hankkeiden myötä Suomeen syntyy uusia ilmastonmuutokseen sopeutumi-
seen ja ilmastonmuutoksen hillintään liittyviä toimintamalleja ja hyviä käytäntöjä, joilla lisätään yhteiskunnan valmiutta ja sopeutumiskykyä varautua sää- ja ilmastoriskeihin ja vastataan ilmastokestävyyden, hiilineutraaliuden ja vihreän siirtymän haasteisiin ja joita voidaan hyödyntää myös hankkeiden päättymisen jälkeen.

8) Viestintäsuunnitelma

Hankkeen toteuttajat ottavat jo hakemusvaiheessa kantaa viestintään, laativat viestintäsuunnitelman ja raportoivat tarvittaessa viestinnän toteutuksesta. Välittävä viranomainen osaltaan viestii yhdessä sovitulla tavalla valtakunnallisista teemahankkeista.